

DOI: [10.26565/2786-4995-2025-2-02](https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-2-02)

УДК 336.77:338.43

Андрос Світлана

доктор економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики,

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,

03127, Україна, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10

e-mail: andros.sv@ukr.net

ORCID ID: [0000-0001-5561-901X](https://orcid.org/0000-0001-5561-901X)

Основні тенденції та перспективи зростання банківського кредитування як механізму фінансової підтримки і забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств України

Анотація (Abstract). Актуальність теми статті зумовлена зростаючою потребою забезпечення доступності кредитних ресурсів для аграріїв, удосконалення умов кредитування, підвищення ефективності діяльності фінансово-кредитних установ, що кредитують підприємства аграрного сектору, та розвитку форм їх підтримки. Метою статті є виявлення вузьких місць в організації кредитних відносин між банківськими установами та позичальниками на основі даних економіко-статистичного аналізу для формування пропозицій щодо покращення окремих напрямів роботи комерційних банків у сфері сільськогосподарського кредитування. Об'єктом дослідження є сільськогосподарські підприємства та банківські установи, що надають позикові кошти аграрному сектору економіки. Методологічний базис статті становлять загальнонаукові методи і прийоми: діалектичної логіки, порівняння, групування, абстрагування, моделювання, системного та економіко-статистичного аналізу, а також принципи відкритості та точності представленої інформації та результатів дослідження. У статті проаналізовано стан та тенденції кредитування сільськогосподарських підприємств у вітчизняній банківській практиці. Охарактеризовано умови діяльності сільськогосподарських господарств, що зумовлюють необхідність їх фінансової підтримки і забезпечення сталого розвитку. Розглянуто специфіку кредитних відносин між банками та сільськогосподарськими товаровиробниками в умовах економічної і політичної нестабільності в Україні. Виявлено проблеми в кредитній практиці банківських установ. Визначено характер ризиків, з якими стикаються банківські установи при роботі зі своїми клієнтами. На основі аналізу банківського сільськогосподарського кредитування сформульовано основні чинники, що негативно впливають на розвиток відносин кредитор-позичальник в умовах фінансової кризи. Запропоновано пакет заходів щодо підвищення доступності кредиту у контексті ефективності діяльності комерційних банків, що обслуговують сільськогосподарські підприємства. Наукова новизна дослідження полягає у конкретному обґрунтуванні рекомендацій щодо вирішення низки проблем кредитування сільськогосподарських підприємств у складний для економіки період. Практичну значущість статті становлять ідеї, які можуть бути використані державними органами при розробці механізмів взаємодії аграрного та банківського секторів; банками – при розробці та проведенні кредитної політики в частині зростання сільськогосподарського кредитування; НБУ – для покращення структури банківської системи в контексті посилення її активної ролі в кредитуванні економіки; сільськогосподарськими підприємствами – під час розробки та реалізації програм відновлення втрачених ними оборотних засобів та оптимізації джерел їх формування шляхом посилення в них ролі кредиту.

Ключові слова: *аграрний сектор, банківські установи, кредит, проблемні кредити, процентні ставки, ризики, сільське господарство, сільськогосподарське кредитування, фінансування.*

Формули: 0; рис.: 3; табл.: 1; бібл.: 25.

Для цитування: Андрос С. Основні тенденції та перспективи зростання банківського кредитування як механізму фінансової підтримки і забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств України. Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. №2(17)2025. С. 16-27. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-2-02>

Вступ (Introduction). Кожна країна має загальні та специфічні особливості фінансування та кредитування стратегічно важливої галузі – сільського господарства, яке характеризується тривалим періодом відтворення та високими ризиками. Специфіка сільськогосподарського виробництва об'єктивно вимагає циклічного залучення фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення безперервності відтворювальних процесів в агропромисловому комплексі. Наразі сільгоспвиробники практично не мають шансів отримати кредит у комерційних банках, оскільки банки спрямовані на роботу з клієнтами, які здатні за короткий період забезпечити оборот і гарантоване повернення кредитів під високий відсоток. Ринок кредитування в аграрному секторі нині характеризується не лише певним монопольним становищем кредитних установ, а й відносно низькою активністю кредитування сільських товаровиробників.

В складних економічних умовах аграрний сектор України є некредитоспроможним. Ризик коротко- і довгострокових вкладень високий, політична ситуація в країні нестабільна, а можливості держави надати необхідні гарантії потенційним інвесторам обмежені. Усе це робить сільськогосподарське виробництво непривабливим для вітчизняних банків. Втім аграрний сектор більше, ніж інші сектори економіки, страждає від скорочення фактичного попиту, несприятливої для сільського господарства цінової кон'юнктури, боргів, накопичених за роки реформ, руйнування усталених господарських зв'язків та низької технологічності виробництва, що призводить до фінансової нестабільності більшості виробників сільськогосподарської продукції. Через специфіку аграрної галузі її діяльність немислима без залучення коштів для покриття сезонних фінансових потреб та забезпечення сталого розвитку.

Розгляд питань ефективної організації кредитних відносин, пошук більш раціональних зв'язків між банківськими установами та сільськогосподарськими підприємствами, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення кредитування сільськогосподарського виробництва є актуальними та потребують вирішення.

Літературний огляд (Literature review). Проблеми вдосконалення кредитних відносин завжди були предметом пильної уваги економістів і бізнесменів багатьох країн світу і широко обговорювалися в науковій літературі та Інтернеті. Питання банківської справи та теорії кредиту безпосередньо розглядалися в нижчезазначених працях. Результати аналізу Ф. Аббас та С. Алі показали, що збільшення виданих позик у значній мірі підвищує кредитний ризик ісламських банків, про що свідчать резерви на можливі втрати кредитів і високий рівень непрацюючих кредитів [5]. С. В. Андрос і В. Г. Герасимчук обґрунтували та сформулювали основні напрями вдосконалення кредитних відносин комерційних банків із фермерськими господарствами для забезпечення їх сталого розвитку [7]. Результати аналізу Дж. Браулт, С. Сінйор та С. П. Ноут засвідчили, що такий інструмент політики, як кредитні гарантії ЄС сприяють зростанню малих і середніх підприємств та знижують рівень банкрутств [8].

У своїй роботі Р. Калабрезе, М. Коулінг та В. Лю дослідили динаміку фінансування малих та середніх підприємств з використанням схем державної підтримки для нарощення капіталізації, зокрема кредитування на випадок перерви в роботі через коронавірус (CBILS) і кредитування на відновлення (BBLs) [9]. Г. Каскаріно, Р. Галло, Ф. Палаццо та Е. Сетте продовжили дослідження державних програм гарантування кредитів, реалізованих в Італії після пандемії коронавірусу [10]. Ф. Корредера-Каталан, Ф. П'єстро та А. Трухільйо-Понсе сходяться на думці з попередніми вченими про те, що державні адміністрації можуть використовувати схеми кредитних гарантій в якості інструментів для покращення доступу підприємств до фінансування, обмежуючи при цьому навантаження на державний бюджет [12].

Такі вчені, як А. Дахір, Ф. Махат, Н. Х. Разак та А. Н. Бані-Аріфін проаналізували вплив ліквідності фінансування на зростання банківських сільськогосподарських кредитів [13]. Емпіричні докази В. Д. Данг показали, що банки, які мають більш високу ліквідність

фінансування, що вимірюється вищими коефіцієнтами депозитів, як правило, більше видають кредитів підприємствам [14]. Дослідники Х. О. Дурсун де Ніф та А. Шандльбауер сходяться на думці, що зомбі-кредитування порушує процес прозорої конкуренції на ринку та уповільнює економічне зростання [15]. М. Х. Ібрагім та С. А. Різві провели панельний аналіз ісламських та традиційних банків, щоб з'ясувати здатність цих банків підтримувати фінансування підприємств у періоди економічної кризи [18].

Результати дослідження Е. Кан, А. Зардкухі, Р. Л. Пецольд та Д. Фрейзер показали, що сільськогосподарські підприємства, які розвивають міцні зв'язки з невеликими банками, отримують пріоритет в доступі до кредитних ліній, особливо у періоди, коли вони мають фінансові труднощі [19]. С. Кіемо, К. Талам та І. В. Ругірі дослідили роль банківського капіталу у пом'якшенні кредитного ризику та сприянні фінансовій стабільності підприємств [20]. Наукові докази А. Олунуга показали, що банкам необхідно розробити альтернативну стратегію фінансування, яка б пом'якшила обмеження кредитування фермерів у Нігерії, оскільки фермерські господарства підпорядковуються жорстким умовам кредитування із боку банків і вимушені шукати інші джерела фінансування своєї діяльності [24]. Д. В. Тран, використовуючи велику вибірку банківських холдингових компаній США, проаналізував як ліквідність фінансування впливає на ефективність банківського кредитування суб'єктів господарювання [25].

У той же час, відмітимо, що, попри наявність численних публікацій стосовно організації банківського кредитування та забезпечення позиковими коштами аграрних товаровиробників, до тепер замало вивчено питання формування адекватного механізму їх кредитування з урахуванням галузевих ознак, що потребує розбудови організації кредитних відносин та диктує активізацію досліджень у контексті підвищення ефективності взаємодії банківських установ і сільськогосподарських підприємств для забезпечення їх сталого розвитку. Вказане ще раз підкреслює значущість теми статті.

Мета, завдання та методи дослідження (Purpose, objectives and research methods).

Мета статті полягає у виявленні вузьких місць в організації кредитних відносин між банківськими установами та агропозичальниками на основі даних економіко-статистичного аналізу для формування пропозицій щодо покращення окремих напрямів роботи комерційних банків у сфері сільськогосподарського кредитування.

Методологічний базис статті становлять концепції та положення з наукових праць і практичних розробок українських і зарубіжних учених, ключові положення економічної теорії, а також результати фундаментальних і прикладних досліджень у сфері банківської справи та аграрної сфери економіки.

Дослідження проводилось з використанням загальнонаукових методів і прийомів: діалектичної логіки, порівняння, групування, абстрагування, моделювання, системного та статистичного аналізу, а також принципів відкритості та точності представленої інформації та результатів наукового пошуку. У процесі підготовки статті автор спиралася на дані грошово-кредитної статистики Національного банку України.

Стаття представлена сукупністю висунутих і обґрунтованих автором наукових положень, відповідно до яких розвиток банківського кредитування аграрної сфери спрямовано на інтенсивну сільськогосподарську діяльність, а також на активізацію процесів соціально-економічного розвитку держави, що досягається шляхом реалізації теоретичних і практичних розробок у розглянутій сфері.

Результати (Research results). Уряд України, незважаючи на складну економічну і політичну ситуацію, надає великого значення розвитку сільського господарства і вживає необхідних заходів для стимулювання діяльності в аграрному секторі, в тому числі шляхом створення сприятливих умов для фінансової підтримки комерційними банками. Водночас порядок кредитування сільськогосподарських підприємств комерційними банками потребує вдосконалення та оновлення з урахуванням сьогочасного рівня розвитку цих підприємств. Банки неохоче кредитують аграрний бізнес, оскільки діяльність сільськогосподарських

підприємств пов'язана з високими ризиками, характерними для цієї сфери. Це залежність від природно-кліматичних умов, тривалий відтворювальний цикл, низька рентабельність сільськогосподарського виробництва, заборгованість товаровиробників, їх недостатня державна підтримка, різниця в цінах між сільським господарством і галузями, які його обслуговують, значна потреба в короткострокових і довгострокових позикових коштах. Відсутність обігових коштів і пов'язані з цим проблеми матеріально-ресурсного забезпечення, а також труднощі з доступом до фінансових ресурсів значно обмежують розвиток сільськогосподарських підприємств [2].

Рентабельна діяльність сільськогосподарських підприємств можлива лише за умови балансу між зовнішніми та внутрішніми факторами функціонування та, зокрема, відповідного розвитку ринкової інфраструктури, до якої входять банківські установи. Економічну природу банків можна охарактеризувати комплексом функцій, які вони виконують. Це й фінансове посередництво між суб'єктами господарювання; розробка спеціалізованих фінансових продуктів і послуг; генерування зростання економіки на основі механізму кредитно-депозитної експансії; жорсткість і раціоналізація грошового обігу; здійснення делегованого контролю за діяльністю позичальників та вимірювання поточного та майбутнього споживання їхніх клієнтів [16].

Успіх в аграрному бізнесі залежить насамперед від аналізу ринку банківських продуктів і послуг, вдалої розробки бізнес-планів, визначення перспектив розвитку попиту та пропозиції на ринку. Аграрний сектор є сегментом фінансового ринку з потужним потенціалом розвитку, що змушує банки вдосконалювати порядок організації процесу сільськогосподарського кредитування, адаптованого до його потреб та враховуючи специфіку функціонування. За останні роки значно зріс інтерес банківських установ до сільськогосподарських підприємств. Все більше банків концентрують свої фінансові ресурси на аграрному секторі, тим самим нарощуючи кредитні портфелі. З огляду на це, акцентуємо увагу на статистичних даних (рис. 1).

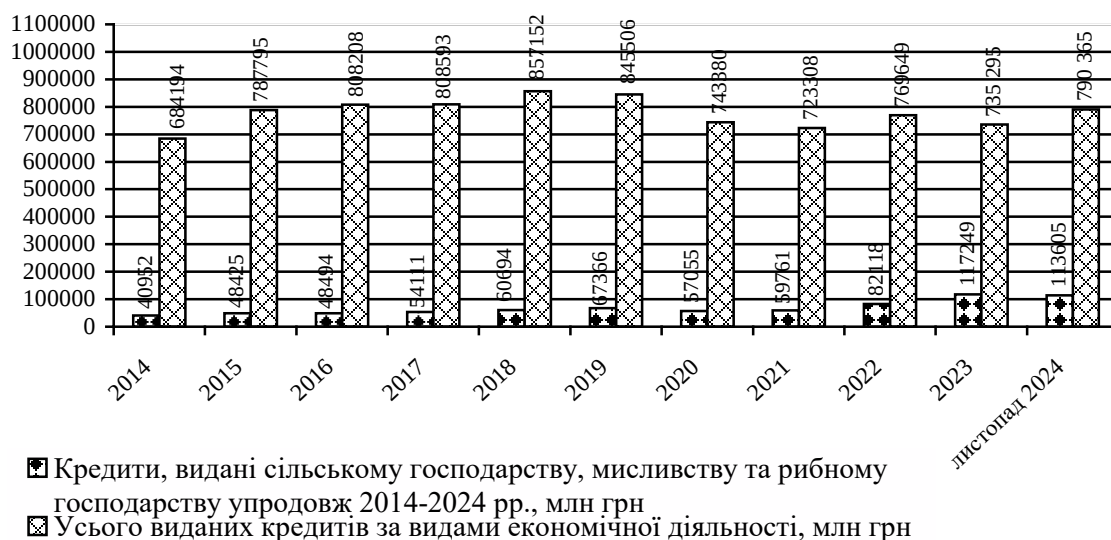

Рис. 1. Динаміка кредитування сільського господарства, мисливства та рибного господарства упродовж 2014-2024 рр., млн грн

Figure 1. Dynamics of lending to agriculture, hunting and fishing during 2014-2024, UAH million

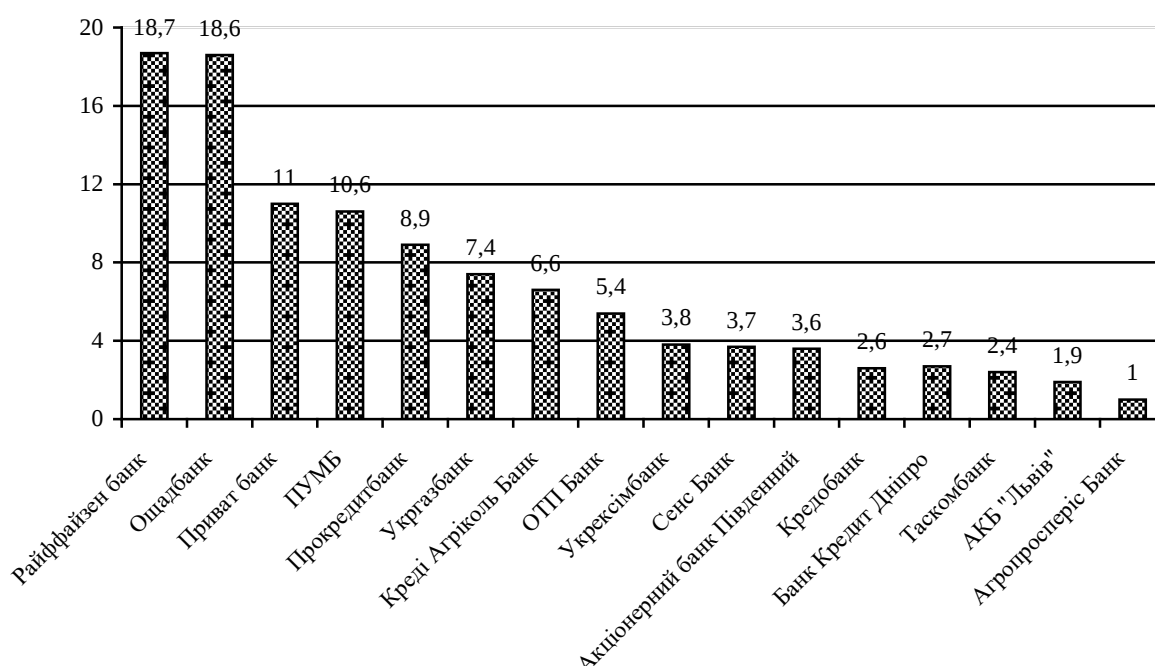
Джерело: складено автором на основі [3]

Source: compiled by the author based on [3]

За даними НБУ, обсяг кредитів, виданих банківськими установами підприємствам сільського господарства, мисливського та лісового господарства України постійно зростає (з майже 41,0 млрд грн у 2014 р. до 113,6 млрд грн у листопаді 2024 р.). Причому за

аналізований період загальний обсяг кредитування в розрізі видів економічної діяльності на кінець листопада 2024 р. зріс на 106,2 млрд грн до рівня 790,4 млрд грн (рис. 1).

Оцінюючи поточну ситуацію у сфері банківського кредитування, можна помітити, що кредитна активність банків повільно зростає та збільшуються обсяги банківських кредитів аграрному сектору. Одночасно зазначимо, що ситуація на ринку банківських послуг у сфері кредитування агропромислового комплексу є незбалансованою, що зумовлено невідповідністю фінансових потреб сільськогосподарських підприємств та пропозиції кредитних ресурсів з боку банківських установ. Останніми роками на фінансовому ринку з'являється все більше кредитних установ, які готові співпрацювати з аграрною галуззю. Це переважно державні банки та великі банки з іноземним капіталом (рис. 2).

■ Динаміка виданих кредитів сільському господарству та мисливству банківськими установами станом на 1 грудня 2024 р., млрд грн

Рис. 2. Динаміка виданих кредитів сільському господарству та мисливству банківськими установами станом на 1 грудня 2024 р., млрд грн

Figure 2. Dynamics of loans issued to agriculture and hunting by banking institutions as of December 1, 2024, UAH billion

Джерело: розраховано та складено автором на основі [3]

Source: calculated and compiled by the author based on [3]

За даними НБУ, станом на кінець грудня 2024 р. найбільшим бізнес-кредитором сільського господарства та мисливства виявився комерційний банк – Райффайзен банк (18,7 млрд грн). Друге і третє місця закріпилися за державними банками – Ощадбанк і Приватбанк (18,6 млрд грн і 11,0 млрд грн відповідно). Загалом серед банків, включених у нашу вибірку, лідируючі позиції по сільськогосподарському кредитуванню належать державним банкам України – Ощадбанк, Приватбанк, Укргазбанк, Укресімбанк та Сенс банк.

Банківські установи, виконуючи особливу місію в системі перерозподілу капіталу, прагнуть сприяти вирішенню проблем виробничого і соціального розвитку обслуговуваних ними сільськогосподарських підприємств, зміцненню їх фінансового становища; видавати кредити на розширення виробництва і впровадження прогресивних технологій; забезпечити можливість розширення виробничої бази та максимального задоволення кредитних потреб

[11]. Проте складна економічна і політична ситуація в країні призвела до того, що підприємства не в змозі підтримувати свої потреби в банківських кредитах.

Дорожнеча позикових ресурсів негативно впливає на поведінку клієнтів і стає причиною невпевненості позичальників у своїх можливостях погашення позички та плати за неї. Склалися обставини, коли банківські установи не можуть знайти нових надійних позичальників серед сільськогосподарських підприємств, а аграрний сектор у свою чергу не має достатньо фінансових ресурсів, необхідних для здійснення довгострокових інвестицій. Довгострокові кредити, пов'язані з рухом основного капіталу, майже не відіграють активної ролі в інвестиційному процесі [22].

Вказане пояснюється відсутністю сприятливого інвестиційного середовища на ринку; високими кредитними ризиками банків, пов'язаних з фінансовою нестабільністю підприємств аграрної сфери; відсутністю у позичальників тривалої кредитної історії та надійної кредитної застави; високою вартістю банківських кредитів, що виражається в розриві між кредитними процентними ставками та прибутковістю більшості сільськогосподарських підприємств [17]. До того ж модель банківської поведінки орієнтована на інвестиції в активи з майже 100-відсотковою гарантією повернення капіталу, що жодним чином не включає традиційно більш ризикове кредитування інвестицій у довгострокові виробничі проекти. Висока вартість запозичених коштів негативно впливає на поведінку клієнтів і викликає у позичальників відчуття невпевненості щодо своєї спроможності погасити та сплатити позику, що призводить до низької суми реалізованих запозичень [6].

Ураховуючи потенційні ризики, аграрна сфера фінансується банками під відносно високі процентні ставки, що збільшує ризик неповернення таких кредитів. Високі процентні ставки часто призводять до труднощів з отриманням кредитів у комерційних банках. Звернемо увагу на дані НБУ (рис. 3).

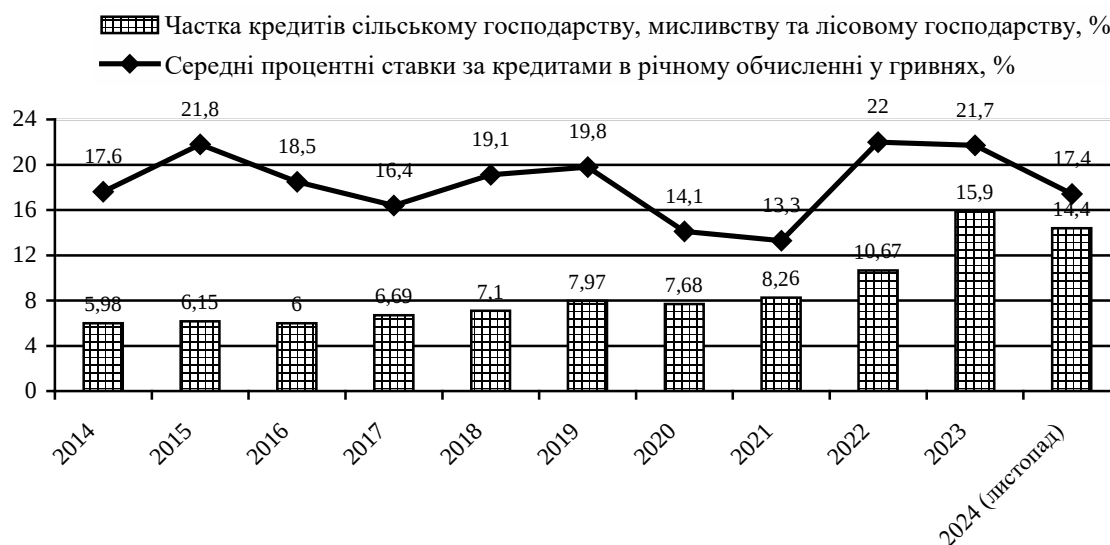

Рис. 3. Взаємозв'язок середніх процентних ставок за кредитами і частки кредитів сільському господарству, мисливству та лісовому господарству упродовж 2014-2024 рр., %

Figure 3. Relationship between average interest rates on loans and the share of loans to agriculture, hunting and forestry during 2014-2024, %

Джерело: розраховано та складено автором на основі [3]

Source: calculated and compiled by the author based on [3]

Відсоткові ставки можуть змінюватися залежно від макроекономічної ситуації в країні та світі, що створює додаткові ризики для аграріїв [21]. На тлі зменшення середньозважених ставок за сільськогосподарськими кредитами з 21,7% у 2023 р. до 17,4% річних станом на

кінець листопада 2024 р. спостерігається тренд обмеження кредитів як джерела фінансування. Говорячи про позитивну динаміку середньозважених банківських процентних ставок, варто зазначити, що цей процес відбувається на фоні падіння якості кредитних портфелів банків (зростання проблемних кредитів). Ця тенденція призводить до падіння процентної маржі в умовах зростання кредитних ризиків банків [1].

Крім того, наразі в банківському секторі накопичилися певні проблеми, які створюють реальну загрозу його стабільності та надійності, а саме: незначний обсяг активів у банківському секторі; відсутність стійкої ресурсної бази, в тому числі довгострокових інвестицій в банках; відсутність у більшості комерційних банків науково обґрунтованої концепції реалізації депозитної політики; недосконалий правовий механізм захисту банківських вкладів; недостатня капіталізація банківської системи; високі процентні ставки за кредитами; значний обсяг прострочених кредитів; досить ризикована кредитна політика; відсутність досвіду оцінки кредитних ризиків; недостатня ефективність управління ризиками в банках; неповне законодавче регулювання діяльності кредитних установ та недосконалість моделі банківського регулювання та нагляду за їх діяльністю [23]. Більше того основною проблемою, що лихоманить банківський сектор України в нинішніх умовах є відсутність ефективної стратегії залучення довгострокових ресурсів, залежність банків від великих акціонерів та органів влади, значна частка проблемних кредитів та недоліки в частині повернення банківських вкладів. Зробимо акценти на даних НБУ (табл. 1).

Таблиця 1. Частка проблемних кредитів сільському господарству та мисливству за розміром суб'єкта господарювання станом на 1 грудня 2024 р., %

Table 1. Share of problem loans to agriculture and hunting by size of business entity as of December 1, 2024, %

№	Розмір суб'єкта господарювання	Питома вага проблемних кредитів (ПК), виданих сільському господарству та мисливству станом на 1 грудня 2024 р., %		
		Усього	у портфелі ПК у національній валюті	у портфелі ПК в іноземній валюті
1	Суб'єкт великого підприємництва	2,2	2,3	97,7
2	Суб'єкт середнього підприємництва	12,2	73,6	26,4
3	Суб'єкт малого підприємництва, що не є суб'єктом мікропідприємництва	12,8	75,2	24,8
4	Суб'єкт мікро підприємництва*	19,6	96,0	4,0
5	Суб'єкт мікро підприємництва**	17,2	98,4	1,6
6	Суб'єкт мікро підприємництва***	10,9	100	0
7	Інші	26,4	74,8	25,2

* Суб'єкт мікропідприємництва* – суб'єкт мікропідприємництва, річний дохід якого від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 500 тис євро та не перевищує суму, еквівалентну 2 млн євро; суб'єкт мікропідприємництва** – суб'єкт мікропідприємництва, річний дохід якого від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 тис євро та не перевищує суму, еквівалентну 500 тис. євро; суб'єкт мікропідприємництва*** – суб'єкт мікропідприємництва, річний дохід якого від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 50 тис євро.

Джерело: розраховано та складено автором на основі [4]

Source: calculated and compiled by the author based on [4]

Станом на 1 грудня 2024 р. найвищий рівень прострочення за сільськогосподарськими кредитами спостерігається у суб'єктів господарювання, включених до категорії – інші (26,4%). Значний рівень прострочення (19,6%) відзначається також у суб'єктів мікропідприємництва, річний дохід яких від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 500 тис євро та не перевищує суму, еквівалентну 2 млн євро. Найменша частка проблемних кредитів (2,2%) – у суб'єктів великого підприємництва. За ними слідує суб'єкти середнього підприємництва (12,2%) та суб'єкти малого підприємництва, що не є суб'єктами мікропідприємництва (12,8%) відповідно.

Таким чином, станом на 1 грудня 2024 р. частка проблемних кредитів сільськогосподарським підприємствам знаходиться на досить високому рівні (за винятком великого бізнесу). Банківський капітал нині практично не працює на ринку малого і середнього агробізнесу, оскільки підприємці цього сектору не мають достатньо ліквідної застави. Низька сума кредиту збільшує витрати банку, і він надає позики під дуже високі відсотки та зі значною заставою або гарантіями третіх сторін [1]. Стосується це навіть фінансування оборотних коштів і тим більше довгострокових інвестиційних кредитів. У зв'язку з ризиком непогашення кредитів комерційні банки надають їх на короткий термін – як правило, протягом шести місяців – і вносять заставу на суму, що перевищує суму кредиту. Банки вимагають під заставу як мінімум 100–130% своїх кредитів. Процес оформлення кредиту є вкрай трудомістким і тривалим, що обмежує можливості малих і середніх агропідприємств зміцнювати фінансову базу для свого стійкого розвитку. З цієї точки зору, вважаємо, що державна підтримка політики кредитування у цій сфері є вкрай важливою.

З вищевикладеного, можемо констатувати, що ринок кредиту в цілому позитивно впливає на діяльність сільськогосподарських підприємств. Для підвищення темпів розвитку аграрного сектору необхідно на державному рівні розробити пакет заходів для забезпечення кредитного ринку доступними та дешевими ресурсами, такими як залучення іноземних пільгових позичкових ресурсів; вклади населення та організацій; спрощення та прискорення процедури застави землі та нерухомого майна; програми банківського рефінансування за низькими процентними ставками для довгострокових позик фермерам; субсидування процентних ставок комерційних банків та інші.

Обговорення (Discussion). Повільне зростання сільськогосподарського кредитування, що спостерігається в останні роки, як показали результати економіко-статистичного аналізу, підтримується вузьким колом банків (переважно це державні банки). Вказане призводить до високої концентрації всього портфеля сільськогосподарських кредитів в окремих кредитних установах. Принаймні кредитна політика комерційних банків в інтересах своїх клієнтів повинна бути спрямована на зниження кредитних ставок, виходячи з динаміки ставки рефінансування НБУ (на жаль, сьогодні облікова ставка висока з 07.03.25 р. –15,5%). Нині сільськогосподарські підприємства мають труднощі з наданням застави та гарантій при отриманні кредитів. У цьому контексті в майбутньому необхідно розвивати іпотечне кредитування під заставу землі сільськогосподарського призначення. Але, на жаль, і цей кредитний механізм обмежений наявністю землі, зареєстрованої у власності аграрних підприємств.

Проблеми в частині взаємодії банків і сільськогосподарських підприємств, на наше переконання, пов'язані з такими моментами: а) часом необґрунтовані видачі кредитів, без належної оцінки можливостей їх повернення, що призводить до зростання обсягу кредитів, що не повертаються. Незважаючи на те, що в банківській справі вартість заставних об'єктів повинна дорівнювати або бути вищою за суму кредиту, інколи видаються кредити, не в повному обсязі забезпечені заставою. Кредити видаються, незважаючи на наявність інформації про їхнє нецільове використання. Усе це призводить до того, що значна частина банківських активів стає знеціненою та не мобілізованою; б) недорахування інтересів клієнтів та акціонерів, тобто вподоба банків до високоризикованих та спекулятивних операцій на користь своїх керівних працівників; в) у бажанні отримати високі прибутки надмірна концентрація зусиль у таких напрямках банківської діяльності, які приносять за короткий час достатні обсяги доходів, зокрема спекулятивних. Як наслідок банками замало докладається зусиль до кредитування саме аграрного сектору для забезпечення його сталого розвитку; г) недостатній контроль за діяльністю банків з боку акціонерів та слабкий банківський нагляд, що призводить до використання банківських ресурсів не за призначенням.

Ураховуючи зазначене, подаємо деякі пропозиції для вирішення перелічених вище проблем: надання пільгових кредитних ресурсів суб'єктам малого і середнього сільського

підприємництва для забезпечення їх стійкого розвитку; зниження рівня інфляції шляхом застосування економічних важелів позитивного впливу на величину відсотка кредитів; підтримка агентів кредитного ринку державою задля забезпечення аграрного сектору кредитами за низькими відсотковими ставками. Механізм функціонування кредитного ринку складний, тому потребує налаштування всіх інструментів монетарної політики держави. Банківські кредити є плідним засобом фінансування аграрного бізнесу, але тільки в руках професіоналів. Механізм сільськогосподарського кредитування має бути сформований з урахуванням поєднання різних фінансових інструментів, що враховують специфіку кожної категорії сільськогосподарських виробників. Підприємницькі ініціативи, активність та прозора взаємодія аграрної та фінансово-кредитної сфери стають визначальними факторами конкурентоспроможності, рентабельності та забезпечення сталого розвитку суб'єктів сільськогосподарської діяльності.

Висновки (Conclusions). На противагу до діючої практики банківського кредитування аграрного сектору, для повноти задоволення фінансових потреб і забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств комерційні банки повинні застосувати диференційований підхід, щоб забезпечити найкращий доступ до кредитних ресурсів на різних етапах їх діяльності. Банківські установи повинні будувати довгострокові партнерства, які дозволять сільськогосподарським підприємствам отримувати фінансування під час рецесії та кризи розвитку. Розвинений механізм фінансування сільськогосподарських підприємств включає: підвищення депозитних ставок до рівня, що забезпечує позитивний реальний дохід для вкладників, з метою залучення заощаджень та мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів від вкладників до інвесторів; досягнення стабільного реального позитивного рівня процентної ставки за довгостроковими кредитами, враховуючи, що тільки в цьому випадку інвестиційні кредити з низькими номінальними відсотковими ставками для сільських підприємців стануть вигідними і для банків; поліпшення системи розподілу зовнішніх ресурсів шляхом скорочення термінів кредитування; можливість орієнтації сільськогосподарських підприємств на залучення інвестицій через цільові банківські депозити на так званих «компенсаційних» засадах, тобто на умовах повернення позики поставками сільськогосподарської продукції та сировини.

Наукова новизна дослідження, зрештою, зводиться до ефективнішого банківського кредитування сільськогосподарських підприємств, що базується на розвитку інституційних, інфраструктурних та функціональних засад, які забезпечують доступність кредиту для кінцевого споживача.

Теоретичну основу статті складають праці вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячені питанням аграрної політики, проблемам кредитування сільськогосподарських товаровиробників, державної підтримки їхньої діяльності, що базуються на положеннях інституційної та нової економіки, теорії фінансів, економіко-статистичному аналізі.

Практична цінність статті полягає в тому, що подані автором рекомендації, можуть бути використані в подальших науково-прикладних дослідженнях з окресленої проблематики, у виробленні стратегії і тактики діяльності банків у контексті кредитування підприємств аграрного сектору економіки для забезпечення їх сталого розвитку, у визначенні напрямів та механізмів монетарної політики держави.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є наступні напрацювання з метою розширення знань про особливості кредитування сільськогосподарських підприємств у взаємозв'язку з діяльністю фінансово-кредитних інститутів, включаючи оцінку ефективності використання ними бюджетних коштів, а також розвитку форм фінансової підтримки аграрної сфери для забезпечення їх сталого розвитку.

Список літератури

1. Андрос С. В., Герасимчук В. Г. Механізм врегулювання проблемних банківських кредитів в умовах війни. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2023. № 1 (65). С. 12-25. URL: DOI: 10.15276/ETR.01.2023.1. URL: <https://economics.net.ua/165-2>
2. Андрос С. В., Герасимчук В. Г. Фінансування сільського господарства і роль банків у кредитному забезпеченні аграрного сектора України. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 3(25). С. 5-14. URL: DOI: 10.15276/EJ.03.2023.1 URL: DOI: 10.5281/zenodo.8410211 URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No3/5.pdf>
3. Грошово-кредитна статистика. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms>
4. Наглядова статистика. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3>
5. Abbas, F., & Ali, S. (2021). Economics of loan growth, credit risk and bank capital in Islamic banks. *Kybernetes*, 51, P. 3591-3609. URL: <https://doi.org/10.1108/K-03-2021-0232>
6. Aghazade Elnur Aghshin. (2024). Ways of strengthening the financial stability of small enterprises in Azerbaijan. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*, 1(45), P. 1-27. URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30032024/8131
7. Andros, S., Gerasymchuk, V. (2023). Development trends of the market of agricultural lending to households in Ukraine: Analysis of consumer and mortgage loans. *Research on World Agricultural Economy*, Nan Yang Academy of Sciences Pte Ltd (NASS), 4(2): 846. P. 32-46. URL: DOI: 10.22004/ag.econ.335345 URL: <http://dx.doi.org/10.36956/rwae.v4i2.846>
8. Brault, J., Signore, S., & Note, S. P. (2020). Credit guarantees in the COVID-19 crisis—relevance and economic impact. *SUERF Policy Note*, 176. URL: <https://www.suerf.org/publications/suerf-policy-notes-and-briefs/credit-guarantees-in-the-covid-19-crisis-relevance-and-economic-impact/>
9. Calabrese, R., Cowling, M., & Liu, W. (2022). Understanding the dynamics of UK Covid-19 SME financing. *British Journal of Management*, 33(2), P. 657–677. URL: <https://doi.org/10.1111/1467-8551.12576>
10. Cascarino, G., Gallo, R., Palazzo, F., & Sette, E. (2022). Public guarantees and credit additionality during the Covid-19 pandemic, Temi di discussione (*Economic working papers*) 1369, *Bank of Italy*, Economic Research and International Relations Area. URL: https://ideas.repec.org/p/bdi/wptemi/td_1369_22.html
11. Chrisostom, N., Naho, A. & Mwonge, L.A. (2024). The Role of commercial bank loans in enhancing financial performance of small and medium-sized enterprises in Morogoro municipality, Tanzania. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, 24(9), P. 188-200. URL: <https://doi.org/10.9734/ajeba/2024/v24i91485>
12. Corredera-Catalán, F., Pietro, F., & Trujillo-Ponce, A. (2021). Post-covid-19 SME financing constraints and the credit guarantee scheme solution in Spain. *Journal of Banking Regulation*, Palgrave Macmillan, 22(3), P. 250–260. URL: <https://doi.org/10.1057/s41261-021-00143-7>
13. Dahir, A., Mahat, F., Razak, N. H., & Bany-Arifin, A. N. (2019). Capital, funding liquidity, and bank lending in emerging economies: An application of the LSDVC approach. *Borsa Istanbul Review*, 19(2), P. 139–148. URL: <https://doi.org/10.1016/j.bir.2018.08.002>
14. Dang, V. D. (2019). Funding liquidity and bank lending: Evidence from Vietnam. *Business and Economic Horizons*, Prague Development Center, 15(2), P. 205–218. URL: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.301135>
15. Dursun de Neef, H. Ö., & Schandlbauer, A. (2021). COVID-19 and lending responses of European banks. *Journal of Banking and Finance*, 133, 106236. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2021.106236>
16. Finaldi Russo, Paolo & Nigro, Valentina & Pastorelli, Sabrina (2024). Bank lending to small firms: metamorphosis of a financing model. *International Review of Economics & Finance*, 90(C), P. 13-31. URL: DOI: 10.1016/j.iref.2023.10.017
17. Gassiah, N., & Kikula, J. (2022). Challenges small and medium enterprises (SMEs) face in acquiring loans from commercial banks in Tanzania. *African Journal of Business Management*, 16(4), P. 74-81. URL: <https://doi.org/10.5897/AJBM2021.9295>
18. Ibrahim, M. H., & Rizvi, S. A. (2018). Bank lending, deposits and risk taking in times of crisis: A panel analysis of Islamic and conventional banks. *Emerging Markets Review*, 35(C), P. 31–47. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2017.12.003>
19. Kang, E., Zardkoohi, A., Paetzold, R. L., & Fraser, D. (2013). Relationship banking and escalating commitments to bad loans. *Small Business Economics*, 40(4), P. 899–910. URL: <https://doi.org/10.1007/s11187-011-9392-x>
20. Kiemo, S., Talam, C., & Rugiri, I. W. (2022). Bank capital, credit risk and financial stability in Kenya, *KBA Centre for Research on Financial Markets and Policy Working Paper Series* 57, Kenya Bankers Association (KBA). URL: <https://ideas.repec.org/p/zbw/kbawps/57.html>
21. Msomi, T. S. (2023). The effect of interest rates on credit access for small and medium-sized enterprises: A South African perspective. *Banks and Bank Systems*, 18(4), P. 140-148. URL: doi:10.21511/bbs.18(4).2023.13
22. Mwonge, L. A., & Naho, A. (2021). Determinants of credit demand by smallholder farmers in Morogoro, Tanzania. *African Journal of Agricultural Research*, 17(18), P. 1068-1080. URL: <https://doi.org/10.5897/AJAR2020.15382>
23. Nkwabi, J.M. (2019). A review of factors affecting the growth of small and medium enterprises (SMEs) in Tanzania. *European Journal of Business and Management*, 11(33), P. 1–8. URL: doi: 10.7176/EJBM/11-33-01
24. Olunuga, A. (2022). Determinants of bank lending and credit accessibility of micro, small and medium enterprises. *İşletme Bilimi Dergisi*, 10(3), P. 299-313. URL: <https://doi.org/10.22139/jobs.1093265>
25. Tran, D. V., & McMillan, D. (2020). Funding liquidity and bank lending. *Cogent Economics & Finance*, 8(1), 1734324. P. 1-16. URL: <https://doi.org/10.1080/23322039.2020.1734324>

Стаття надійшла до редакції 25.03.2025

Статтю рекомендовано до друку 15.05.2025

Andros Svitlana

Doctor of Economics, Associate Professor, Leading Researcher,
Department of Financial, Credit and Tax Policy,
National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics",
10, street Heroyiv Oborony, Kyiv 03127, Ukraine
e-mail: andros.sv@ukr.net
ORCID ID: [0000-0001-5561-901X](https://orcid.org/0000-0001-5561-901X)

Main trends and prospects for the growth of bank lending as a mechanism for financial support and ensuring sustainable development of agricultural enterprises in Ukraine

Abstract. The relevance of the article is due to the growing need to ensure the availability of credit resources for farmers, improve lending conditions, increase the efficiency of financial and credit institutions lending to enterprises in the agricultural sector, and forms of their support. The purpose of the article is to identify bottlenecks in the organization of credit relations between banking institutions and borrowers based on economic and statistical analysis data to formulate proposals to improve individual areas of commercial banks in the field of agricultural lending. The object of the study is agricultural enterprises and banking institutions providing loans to the agricultural sector of the economy. The methodological basis of the article consists of general scientific methods and techniques: dialectical logic, comparison, grouping, abstraction, modeling, system and economic-statistical analysis, as well as the principles of openness and accuracy of the presented information and research results. The article analyzes the state and trends of lending to agricultural enterprises in domestic banking practice. The conditions of agricultural enterprises' activities that determine the need for their financial support are characterized. The specifics of credit relations between banks and agricultural producers in the conditions of economic and political instability in Ukraine are considered. Problems in the credit practice of banking institutions are identified. The nature of the risks that banking institutions face when working with their clients is determined. Based on the analysis of bank agricultural lending, the main factors that negatively affect the development of creditor-borrower relations in the conditions of the financial crisis are formulated. A package of measures to improve the availability of credit in the context of the effectiveness of commercial banks servicing agricultural enterprises is proposed. The scientific novelty of the study consists in the specific substantiation of recommendations for solving a number of problems of lending to agricultural enterprises in a difficult period for the economy. The practical significance of the article is represented by ideas that can be used by government agencies in developing mechanisms for interaction between the agricultural and banking sectors; by banks - in developing and implementing credit policy in terms of increasing agricultural lending; by the NBU - to improve the structure of the banking system in the context of strengthening its active role in lending to the economy; by agricultural enterprises - in developing and implementing programs for renewing their lost working capital and optimizing the sources of their formation by strengthening the role of credit in them.

Keywords: agricultural sector, banking institutions, credit, problem loans, interest rates, risks, agriculture, agricultural lending, financing.

Formulas: 0; fig.: 3, tabl.: 1, bibl.: 25;

JEL Classification: G21, G32, Q1, Q12, Q14, M 20

For citation: Andros S. Main trends and prospects for the growth of bank lending as a mechanism for financial support and ensuring sustainable development of agricultural enterprises in Ukraine. Financial and Credit Systems: Prospects for Development. №2(17)2025. P. 16-27. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2025-2-02> [in Ukrainian]

References

1. Andros S. V. Gerasymchuk V. H. (2023). Mechanism for settlement of problem bank credits in the conditions of war. *Economics: time realities. Scientific journal*, 1(65), P. 12-25. <https://doi.org/10.15276/ETR.01.2023.1>. [In Ukrainian].
2. Andros S. V. Gerasymchuk V. H. (2023). Financing of agriculture and the role of banks in lending the agricultural sector of Ukraine. *Economic journal Odessa polytechnic university*, 3(25), P. 5-14. <https://doi.org/10.15276/EJ.03.2023.1>. [In Ukrainian].
3. Monetary and credit statistics. *National Bank of Ukraine*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> [In Ukrainian].
4. Supervisory statistics. *National Bank of Ukraine*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3> [In Ukrainian].
5. Abbas, F., & Ali, S. (2021). Economics of loan growth, credit risk and bank capital in Islamic banks. *Kybernetes*, 51, P. 3591-3609. <https://doi.org/10.1108/K-03-2021-0232>
6. Aghazade Elnur Aghshin. (2024). Ways of strengthening the financial stability of small enterprises in Azerbaijan. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*, 1(45), P. 1-27. https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30032024/8131
7. Andros, S., Gerasymchuk, V. (2023). Development trends of the market of agricultural lending to households in Ukraine: Analysis of consumer and mortgage loans. *Research on World Agricultural Economy*, Nan Yang Academy of Sciences Pte Ltd (NASS), 4(2): 846. P. 32-46. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.335345> [In Ukrainian].

8. Brault, J., Signore, S., & Note, S. P. (2020). Credit guarantees in the COVID-19 crisis–relevance and economic impact. *SUERF Policy Note*, 176. Retrieved from <https://www.suerf.org/publications/suerf-policy-notes-and-briefs/credit-guarantees-in-the-covid-19-crisis-relevance-and-economic-impact/>
9. Calabrese, R., Cowling, M., & Liu, W. (2022). Understanding the dynamics of UK Covid-19 SME financing. *British Journal of Management*, 33(2), P. 657–677. <https://doi.org/10.1111/1467-8551.12576>
10. Cascarino, G., Gallo, R., Palazzo, F., & Sette, E. (2022). Public guarantees and credit additionality during the Covid-19 pandemic, Temi di discussione (*Economic working papers*) 1369, *Bank of Italy*, Economic Research and International Relations Area. Retrieved from https://ideas.repec.org/p/bdi/wptemi/td_1369_22.html
11. Chrisostom, N., Naho, A. & Mwonge, L.A. (2024). The Role of commercial bank loans in enhancing financial performance of small and medium-sized enterprises in Morogoro municipality, Tanzania. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, 24(9), P. 188-200. <https://doi.org/10.9734/ajeaba/2024/v24i91485>
12. Corredera-Catalán, F., Pietro, F., & Trujillo-Ponce, A. (2021). Post-covid-19 SME financing constraints and the credit guarantee scheme solution in Spain. *Journal of Banking Regulation*, Palgrave Macmillan, 22(3), P. 250–260. <https://doi.org/10.1057/s41261-021-00143-7>
13. Dahir, A., Mahat, F., Razak, N. H., & Bany-Arifin, A. N. (2019). Capital, funding liquidity, and bank lending in emerging economies: An application of the LSDVC approach. *Borsa Istanbul Review*, 19(2), P. 139–148. <https://doi.org/10.1016/j.bir.2018.08.002>
14. Dang, V. D. (2019). Funding liquidity and bank lending: Evidence from Vietnam. *Business and Economic Horizons*, Prague Development Center, 15(2), P. 205–218. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.301135>
15. Dursun de Neef, H. Ö., & Schandlbauer, A. (2021). COVID-19 and lending responses of European banks. *Journal of Banking and Finance*, 133, 106236. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2021.106236>
16. Finaldi Russo, Paolo & Nigro, Valentina & Pastorelli, Sabrina (2024). Bank lending to small firms: metamorphosis of a financing model. *International Review of Economics & Finance*, 90(C), P. 13-31. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2023.10.017>
17. Gassiah, N., & Kikula, J. (2022). Challenges small and medium enterprises (SMEs) face in acquiring loans from commercial banks in Tanzania. *African Journal of Business Management*, 16(4), P. 74-81. <https://doi.org/10.5897/AJBM2021.9295>
18. Ibrahim, M. H., & Rizvi, S. A. (2018). Bank lending, deposits and risk taking in times of crisis: A panel analysis of Islamic and conventional banks. *Emerging Markets Review*, 35(C), P. 31–47. <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2017.12.003>
19. Kang, E., Zardkoohi, A., Paetzold, R. L., & Fraser, D. (2013). Relationship banking and escalating commitments to bad loans. *Small Business Economics*, 40(4), P. 899–910. <https://doi.org/10.1007/s11187-011-9392-x>
20. Kiemo, S., Talam, C., & Rugiri, I. W. (2022). Bank capital, credit risk and financial stability in Kenya, *KBA Centre for Research on Financial Markets and Policy Working Paper Series 57*, Kenya Bankers Association (KBA). <https://ideas.repec.org/p/zbw/kbawps/57.html>
21. Msomi, T. S. (2023). The effect of interest rates on credit access for small and medium-sized enterprises: A South African perspective. *Banks and Bank Systems*, 18(4), P. 140-148. [https://doi.org/10.21511/bbs.18\(4\).2023.13](https://doi.org/10.21511/bbs.18(4).2023.13)
22. Mwonge, L. A., & Naho, A. (2021). Determinants of credit demand by smallholder farmers in Morogoro, Tanzania. *African Journal of Agricultural Research*, 17(18), P. 1068-1080. <https://doi.org/10.5897/AJAR2020.15382>
23. Nkwabi, J.M. (2019). A review of factors affecting the growth of small and medium enterprises (SMEs) in Tanzania. *European Journal of Business and Management*, 11(33), P. 1–8. <https://doi.org/10.7176/EJBM/11-33-01>
24. Olunuga, A. (2022). Determinants of bank lending and credit accessibility of micro, small and medium enterprises. *İşletme Bilimi Dergisi*, 10(3), P. 299-313. <https://doi.org/10.22139/jobs.1093265>
25. Tran, D. V., & McMillan, D. (2020). Funding liquidity and bank lending. *Cogent Economics & Finance*, 8(1), 1734324. P. 1-16. <https://doi.org/10.1080/23322039.2020.1734324>

The article was received by the editors 25.03.2025

The article is recommended for printing 15.05.2025